

Кравченко Н.А., студент

Київський національний університет технологій та дизайну

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В РЕГІОНАХ

Анотація. Визначено поняття сільського зеленого туризму. Здійснений аналіз розвитку зеленого туризму в регіонах України. Відокремлені основні проблеми та перспективи розвитку зеленого туризму в регіонах України. Розроблені пропозиції щодо активізації розвитку зеленого туризму в Україні.

Ключові слова: сільський туризм; зелений туризм; агротуризм; фермерський туризм; екотуризм; природний туризм.

Кравченко Н.А., студент

Київський національний університет технологій та дизайну

РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМА В РЕГИОНАХ

Аннотация. Определено понятие сельского зеленого туризма. Проведен анализ развития зеленого туризма в регионах Украины. Выделены основные проблемы и перспективы развития зеленого туризма в регионах Украины. Разработаны предложения по активизации развития зеленого туризма в Украине.

Ключевые слова: сельский туризм; зеленый туризм; агротуризм; фермерский туризм; экотуризм; природный туризм.

Kravchenko N.

Kyiv National University of Technologies and Design

DEVELOPMENT OF RURAL GREEN TOURISM IN THE REGIONS

Abstract. The concept of rural green tourism is defined. The analysis of the development of green tourism in the regions of Ukraine is carried out. The main problems and prospects of development of green tourism in the regions of Ukraine are separated. Proposals for activation of green tourism development in Ukraine have been elaborated.

Keywords: rural tourism; green tourism; agrotourism; farm tourism; ecotourism; natural tourism.

Постановка проблеми. Сільський зелений туризм у більшості країн є невід'ємною складовою комплексного соціально-економічного розвитку села і одним із засобів вирішення багатьох проблем, а саме: забезпечення дбайливого ставлення до навколишнього середовища, покращення рівня життя жителів певної території, підвищення якості надання туристичних послуг, створення нових робочих місць.

На сьогоднішній день Україна в цілому має достатній туристичний потенціал на світовому ринку, економіка країни нарешті почала стрімко розвиватися в цьому напрямку, особливо в останні роки. Але що стосується саме сільського зеленого туризму, який ще називають аграрним, він не отримує належного розвитку, і дарма-адже рух у цьому напрямку допоміг би вирішити значну частину соціальних проблем українського села, як було вже зазначено.

Основними проблемами розвитку аграрного туризму в Україні є:

- недооцінка місцевою владою і населенням значення місцевих пам'яток історії та культури, як туристичного ресурсу;
- відсутність організаційних, психологічних та інших навичок туристичного бізнесу у сільського населення;
- відсутність початкового капіталу і пільгового механізму кредитування потенційних підприємців у сфері аграрного туризму;
- в Європі і світі немає образу України, як цікавої для агротуризму території.

Враховуючи все це, актуальним є дослідження сучасного стану та перспектив розвитку сільського зеленого туризму в регіонах України.

Аналіз останніх публікацій та невирішена частина проблеми. Загальні питання, які відносяться до економічної проблематики розвитку сільського зеленого туризму, відображені в працях українських фахівців: В.І. Бирковича [1], який ставить сільський зелений туризм пріоритетом розвитку туристичної галузі України; М.М. Костриці [2], який визначив підприємницькі засади розвитку сільського туризму в регіонах України; П.А. Горішевського [3], який дав визначення основним поняттям галузі: сільський туризм, агротуризм, екотуризм і зелений туризм; Т.П. Галушкіної [4], яка зазначила екологоорієнтований бізнес як рушійну силу «зеленої» економіки; З.В. Герасимчук [5], яка дала оцінку екологічного регулювання земельних відносин щодо охорони та відтворення земель населених пунктів для забезпечення сталого розвитку зеленого туризму в Україні; Л.М. Грановської [6], яка визначила еко-збалансовані пріоритети розвитку територій для зеленого туризму.

Незважаючи на це, ряд аспектів цієї актуальної проблеми в сучасних умовах залишаються ще не досить вивченими і вимагають глибших досліджень.

Мета дослідження. Проаналізувати сучасний стан розвитку сільського зеленого туризму в регіонах України, визначити проблеми і окреслити перспективи подальшого функціонування агроосель в умовах постійних змін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільський зелений туризм є одним з видів своєрідного пізнавального дозвілля, який останнім часом набув поширення і продовжує активно розвиватися в багатьох європейських країнах. Україна також має всі можливості для розвитку сільського зеленого туризму, а саме багатий природно-рекреаційний потенціал і його вагома роль у стимулюванні соціально-економічного розвитку областей України (майже 15% території – це зони відпочинку, гірські та приморські ландшафти, збережені національні традиції, архітектурні пам'ятки, близько 38 національних і регіональних парків), близько 400 джерел мінеральних вод, 100 родовищ цілющих вод (69,3% території України). Слід зауважити, що частина цих ресурсів зосереджена на території сільської місцевості. Крім того, в Україні більше 150 тис. об'єктів культурної спадщини, з яких використовується не більше 5,5 тис., до того ж близько дві третини сільського населення є безробітним або частково зайнятим. Станом на 1 квітня 2017 року статус безробітного мали 467,5 тис. осіб, зокрема 271,5 тис. осіб – це сільські жителі. Експерти стверджують, що майже 10% приватного житла в селах України (а це 6,3 млн житлових будинків) потенційно може використовуватися для прийому туристів. У той же час, в приватних особистих селянських господарствах проводиться 2/3 готової до реалізації сільгосппродукції [1]. Однак офіційно зареєстровано лише близько трьохсот селянських садиб, які надають такі послуги. В цілому визначення динаміки щодо кількості агроосель в Україні потребує уточнення, оскільки, як показують наукові дослідження, достовірних джерел інформації про реальний стан розвитку зеленого туризму не існує (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка розвитку сфери зеленого туризму в Україні

Рік	Кількість садиб, од.	Площа садиб, м ²		Кількість розміщених осіб	Середня місткість садиб, місць
		Всього	У тому числі житлова		
2017	285	65986,2	29887,7	49948	12,6
2018	233	71208,4	23556,7	39311	13,5
Відхилення 2018 до 2017 (+,-)	-52	5219,2	-6431	-10637	0,9

Джерело: [8–10].

Проведені дослідження на основі оприлюдненої інформації органами Державної служби статистики України щодо розвитку сільського зеленого туризму за 2017–2018 роки показують негативну тенденцію, оскільки загальна кількість садиб в країні (фізичні особи-підприємці), які надавали туристичні послуги в 2018 році, зменшилася на 52 одиниці проти 285 в 2017 році і становить 233 садиби. Зокрема, загальна площа їх збільшилася на 5219,2 тис. м² і нараховує 71208,4 м², в той же час в 2018 році на 6431 м² зменшилася житлова площа до 23556,7 м². Щодо кількості розміщених осіб, то в 2018 році вона зменшилася на 10637 до 39311 осіб. При цьому зросла середня місткість сільських садиб до 0,9 місця.

Результати дослідження показали досить неоднозначну ситуацію. Тобто під час дослідження зеленого туризму як підприємницької діяльності в Україні в 2018 року не враховувалися показники діяльності суб'єктів господарювання, які розташовані на території Криму, а також дослідження показали, що в певних областях, а саме: Запорізької, Одеської, Харківської та Херсонської припинили агротуристичну діяльність 6 садиб, що, в свою чергу, призвело до зникнення цих районів з карти туристичних маршрутів зеленого туризму в Україні. Спостерігаємо також тенденцію до зменшення кількості садиб і в таких областях, як Івано-Франківська, Львівська, Закарпатська, Чернівецька, Тернопільська, Хмельницька і Черкаська області (табл. 2).

З урахуванням оцінки кількості туристів, які скористалися послугами сільського зеленого туризму в розрізі областей, серед лідерів знаходиться Івано-Франківська (2017 рік – 22935 осіб, 2018 рік – 16903 особи), Львівська (2017 рік – 8316 осіб, 2018 рік – 5227 осіб) і Чернівецька (2017 рік – 4720 осіб, 2018 рік – 5207 осіб) області.

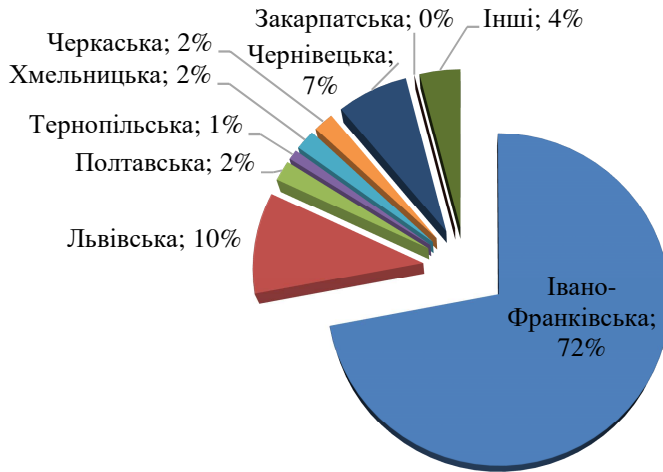
Таблиця 2

Сільський зелений туризм в регіонах України в 2017–2018 роках
(фізичні особи-підприємці)

Область	Кількість садиб, од.		Середня місткість садиб, місць		Кількість розміщених осіб		Площа садиб, м ²			
							Усього	Усього	В тому числі житлова	В тому числі житлова
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018		
Україна	285	233	12,6	13,5	49948	39311	65926,2	71208,4	29987,7	23556,7
Вінницька	1	1	12	12	30	40	80,0	80,0	48,0	48,0
Волинська	2	2	15	15	2751	3097	1052,0	1052,1	213,0	213,1
Дніпропетровська	1	1	12	9,0	50	48	386,9	126,4	65,6	76,0
Закарпатська	8	7	19,1	20,6	1628	1356	2200,8	11141,0	1234,7	1186,0
Запорізька	1	-	6	-	8	-	60,0	-	27,0	-
Івано-Франківська	184	163	10,6	12,7	22935	16903	27259,6	25076,9	16083,4	14761,9
Кіровоградська	2	2	7	7,0	712	1151	13200,0	13200,0	133,7	134,2
Львівська	36	23	13,5	13,9	8316	5227	9838,6	6678,4	5234,3	3364,8
Миколаївська	-	1	-	15,0	-	19	-	300,0	-	100,0
Одеська	7	-	13,1	-	1566	-	1090,0	-	469,0	-
Полтавська	3	3	9,7	9,7	172	477	428,0	428,0	310,0	310,0
Тернопільська	4	3	18,3	21,3	1755	1804	507,4	399,9	371,3	286,6
Харківська	2	-	59	-	378	-	2528,4	-	2162,0	-
Херсонська	1	-	65	-	200	-	450,0	-	380,0	-
Хмельницька	6	5	20,8	23,8	4302	2728	1716,0	1653,0	870,0	820,0
Черкаська	9	5	6,9	6,6	289	281	900,0	531,5	551,0	292,5
Чернівецька	16	15	21,9	16,8	4720	5207	3936,6	2816,2	1659,0	1552,7
Чернігівська	1	2	10	18,5	120	973	225,0	7725,0	80,0	410,9

Джерело: [8–10].

Дві садиби Волинської області в 2013 році надали послуги 2751 туристу, наприклад, 9 садиб Черкаської області відвідали 289 туристів [2–4]. Волинська область має всі умови для розвитку цього виду діяльності. Також розвитку зеленого туризму сприяють проведені заходи під назвою «Волинь туристична», які об'єднують зусилля і ресурси Рівненської, Волинської, Тернопільської, Житомирської та Хмельницької областей в ім'я створення спільного туристичного пропозиції на базі території історичної Волині [5].

Джерело: [12].

Рис. 1. Частина садиб за регіонами України в 2018 році

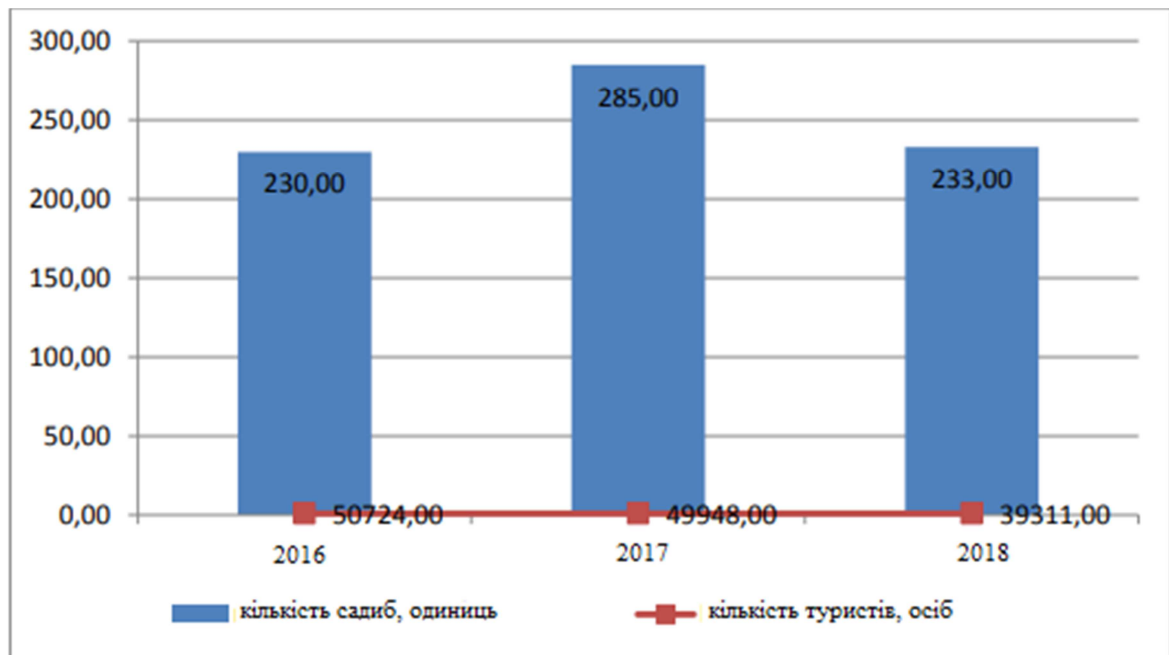
Зведена інформація про частини садиб за областями у 2018 році приведена на рис. 1. Як бачимо, найбільша кількість садиб зосереджено в Івано-Франківській області України – 72% із загальної кількості садиб [6].

Як показують результати наукових досліджень, основними проблемами, що стримують процес розвитку як сільського зеленого туризму, так і туризму зокрема, є:

- зміна, ускладнення політичної та соціальної ситуації;
- недостатня підтримка з боку держави туристичної галузі, яка, в свою чергу, впливає на соціальну та економічну ситуацію в країні, тому що саме за умов належної державної підтримки сільського зеленого туризму на його розвиток можна направити як зовнішні, так і внутрішні інвестиції;
- відсутність Закону щодо питань сільського зеленого туризму, в зв'язку з чим виникають проблеми в отриманні якісних послуг туристами, оскільки туристичний продукт повинен задовольняти запити споживачів, бути доступним, а також задовольняти вимоги, що діють нормативно-правової бази та стандартів ЄС.

У зв'язку з цим, зменшується кількість агроосель і відповідно скорочується число відвідувачів, що є досить негативним явищем, оскільки відбувається зниження доходів від надання послуг.

На мою думку, така ситуація тимчасова, і для того щоб сільський зелений туризм розвивався в майбутньому, потрібно підтримувати певні якості послуг і формувати їх позитивний імідж на ринку пропозицій, тобто, перш за все, необхідно створити сприятливі умови для отримання сертифіката категорії «Українська гостинна садиба» та екологічного сертифікату «Зелена садиба», що, в свою чергу, надасть можливість надання якісних послуг вітчизняним та закордонним туристам. Беручи до уваги все вищесказане, актуальним є більш глибоке вивчення питання категоризації агроосель, яке забезпечить прозорість пропозиції для клієнта, контроль якості продукту, різноманітність пропозиції та різницю в ціні.

Джерело: [8–10].

Рис. 2. Динаміка кількості садиб в Україні та кількості туристів, які їх відвідали в період 2016–2018 рр.

Сьогодні розвитку сільського зеленого туризму сприяє громадська організація «Союз розвитку сільського зеленого туризму» в Україні, яка розробила і затвердила Програму добровільної категоризації у сфері сільського зеленого туризму «Українська гостинна садиба». Зроблено це з метою підвищення якості комплексного обслуговування туристів, наданих послуг розміщення та сприяння розвитку сільських територій в Україні.

Але оскільки дана категоризація є добровільною і, як показують наукові дослідження, присвоєння певної категорії для суб'єктів підприємництва в сфері сільського зеленого туризму в Україні, на жаль, поки що не становить жодної інформаційної або рекламної цінності, хоча для значної кількості споживачів знак якості є вирішальним критерієм вибору продукту або послуги, оскільки є гарантією якості [7]. Тобто існує проблема, закріпити такий вид підприємництва в законодавчому порядку, і це повинно вирішуватися на державному рівні. Вирішення цієї проблеми позитивно вплине на розвиток сільського зеленого туризму: в майбутньому самі власники агросадіб будуть зацікавлені в проведенні стандартизації для підвищення рівня своєї діяльності та наближення до міжнародних стандартів. Крім того, система категоризації буде використовуватися організаціями, які займаються рекламою агроосель, а це, в свою чергу, передбачає відповідність якості та ціни продукту (послуги) і може використовуватися в якості маркетингового інструменту в зростанні популярності агросадіб.

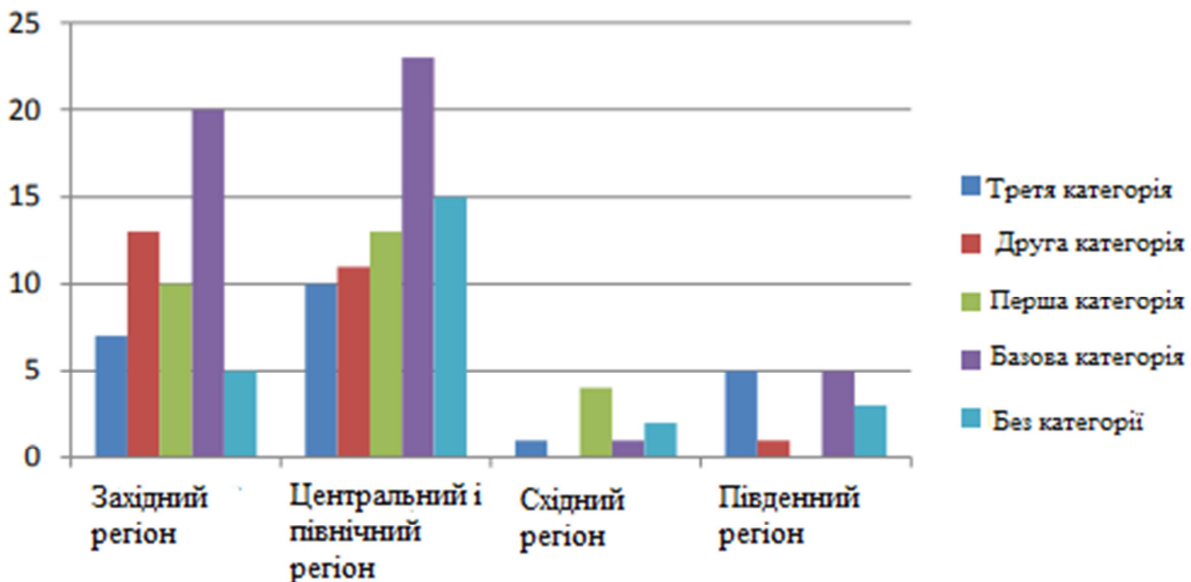
Знак надається на термін до двох років, що засвідчується відповідним сертифікатом, кількість квіток визначає категорію садиби. В даний час категорію отримали 126 садіб з 20 областей, яким було видано сертифікат категорії мережі «Українська гостинна садиба» ("ukrainian guest house"), а саме:

- базова категорія – садиба відповідає мінімальним вимогам, котрі встановлені в місцях розміщення туристів і відпочиваючих – позначається без квіток – 49 садіб;
- перша категорія – садиба відповідає встановленим мінімальним вимогам і вимогам, які стосуються озеленення території, паркування автотранспорту, мінімальних розмірів ліжок, площ санітарних приміщень, – позначається одним квіткою – 29 садіб;

- друга категорія – садиба відповідає встановленим вимогам першої категорії, наявність окремого входу для гостей, дитячого майданчика, лазні-сауни і доступу до загальної мережі Інтернет – позначається двома квітками – 25 садиби;

- третя (найвища) категорія – садиба відповідає вимогам другої категорії і вимогам, які передбачають наявність басейну, гаража, в кожній кімнаті телевізора, холодильника, обробки місць відпочинку натуральними матеріалами, цілодобове гаряче та холодне водопостачання – позначається трьома квітками – 23 садиби.

Але з 2007 року не передбачається на законодавчому рівні ліцензування послуг сільського зеленого туризму, на що чітко вказують норми Закону України «Про туризм» та про ліцензування «Певних видів господарської діяльності» від 01 червня 2000 року № 1775. Це ж стосується і сертифікації послуг, обов'язкові вимоги держава не декларує. Тобто власник агросадиби може звернутися із заявкою про надання категорії своїй садибі як туристичного об'єкта добровільно, якщо це потрібно для задоволення туристів. Але це його право, а не обов'язок (стаття 19 Закону України «Про туризм») [9]. Наведено дослідження за ознакою поширення категоризації сільського зеленого туризму в регіонах України (рис. 3).

Джерело: [13].

Рис. 3. Категоризація в сфері сільського зеленого туризму
«Українська гостинна садиба»

Як бачимо, найбільше було видано сертифікатів категорії мережі «Українська гостинна садиба» в Західному регіоні (Закарпатська область – 30, Івано-Франківська область – 13) і Центрально-північному регіоні (Київська область – 15, Черкаська область – 20, Кіровоградська область – 11). В першу чергу, це пов'язано з унікальними природними умовами, особливостями національної кухні, самобутньою культурою місцевих жителів. Що стосується інших регіонів – центральних і східних, то цей вид діяльності, незважаючи на наявність потрібних для створення агротуристичних ресурсів, знаходиться на стадії становлення.

Крім добровільної категоризації, в Україні діє система екологічної сертифікації «Зелена садиба», керується принципами зменшення шкідливого впливу агротуристичного об'єкта як на екологію, так і збереження навколишнього середовища, підтримки народних традицій і ремесел, місцевої економіки, розвитку екологічно сприятливих видів розваг і відпочинку. Що, в свою чергу, спонукає сільську громаду і населення сільських територій дотримуватися санітарно-гігієнічних норм і умов проживання; дбати про безпечне і

своєчасної утилізації відходів, забезпечувати місцевість урнами для сміття з попередньою його сортуванням; використовувати (при можливості) енергозберігаючі технології; піклуватися про естетичний вигляд будинків, вулиць, садів, присадибних земельних ділянок; забезпечувати належне озеленення території тощо [10].

Згідно з даними експертів авторитетної громадської організації "The Ecotourism Society", яка спеціалізується на розвитку екологічного туризму, 85 американських туристів воліють переважно туристичні оператори, які піклуються про навколишнє середовище. Екологічна свідомість господаря, підкріплене відповідним сертифікатом, є важливим фактором і під час вибору місць відпочинку туристів з Англії та Німеччини і, кілька в, щонайменше, з інших розвинених країн Західної Європи. Господарі сертифікованих об'єктів туризму мають більше можливості для реклами, а значить, і шансів знайти своїх клієнтів. Сертифікація вводиться як на національному, так і на міжнародному рівнях організаціями туризму, сертифікації або транснаціональними операторами туристичного бізнесу. За даними SUSTAINABLE TRAVEL INTERNATIONAL, на сьогодні національні системи екологічної сертифікації розроблені більше, ніж в 30 країнах.

Висновки та пропозиції. Як було встановлено, в Україні сільський зелений туризм перебуває в процесі постійного дослідження. У зв'язку з цим, ми вважаємо, для того щоб створити якісний туристичний продукт, який здатний максимально задовольнити потреби населення, сприяти поліпшенню соціально-економічної ситуації сільських територій і забезпечити комплексний розвиток туристичної сфери, необхідно:

- створити сприятливі умови для отримання сертифіката категорії «Українська гостинна садиба» та екологічного сертифікату «Зелена садиба», яка, в свою чергу, надасть можливість забезпечення якісних послуг вітчизняним та закордонним туристам;
- забезпечити системне надання консультаційної допомоги суб'єктам сільського зеленого туризму з питань його розвитку;
- формувати позитивний імідж країни в сфері сільського зеленого туризму на внутрішньому та зовнішньому туристичному ринках, а саме: пропагувати народні промисли, які ґрунтуються на локальних культурних традиціях і національній кухні; залучати місцевих підприємців до підтримки культурної діяльності, тобто, активізувати інформаційно-рекламну діяльність;
- удосконалити туристичну інфраструктуру і ефективно використовувати рекреаційні ресурси;
- залучити в туристичній галузі висококваліфікованих фахівців.

В результаті дослідження стану розвитку сільського зеленого туризму в Україні, варто відзначити, що сільський зелений туризм є перспективним видом підприємницької діяльності, який буде сприяти розвитку сільських територій і надалі розширювати сферу діяльності сільського населення.

Список використаної літератури

1. Биркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України / В. І. Биркович // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 1(6). – С. 138–143.
2. Костриця М. М. Підприємницькі засади розвитку сільського туризму: дис. ... канд. екон. наук.: 08.00.04 / М. М. Костриця; Житомирський державний технологічний університет. – Житомир, 2008. – 213 с.
3. Горішевський П. А. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності / П. А. Горішевський. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. – 148 с.
4. Галушкіна Т. П. Економіка природокористування: навч. посібник / Т. П. Галушкіна. – Харків: Бурун Книга, 2009. – 480 с.
5. Герасимчук З. В. Особливості оцінки екологічного регулювання земельних відносин щодо охорони та відтворення земель населених пунктів для забезпечення сталого розвитку / З. В. Герасимчук // Економічні науки: збірник наук. праць РВВ Луцького національного технічного університету. – 2016. – Вип. 13 (51). – С. 94–111.
6. Грановська Л. М. Еколого-збалансоване природокористування в умовах поліфункціональності територій: монографія / Л. М. Грановська. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2009. – 414 с.

7. Козлова Т. Що гальмує розвиток сільського гостинності? Про зміни в законі України «Про особисте селянське господарство» та податковому кодексі України [Електронний ресурс] / Т. Козлова. – Режим доступу: http://novosturbiznesa.info/article/shcho_galmue_rozvitok_silskoi_gostinnosti.html.
8. Туристична діяльність в Україні у 2016 році: статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики України, 2017. – 272 с.
9. Туристична діяльність в Україні у 2017 році: статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики України, 2018. – 272 с.
10. Колективні засоби розміщення в Україні в 2017 році: статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики України, 2018. – 200 с.
11. Дейнега О. В. Перспективи сільського зеленого туризму в підвищенні конкурентоспроможності країни та регіону / О. В. Дейнега, А. Б. Почтовюк // Зб. тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективи розвитку сільського та екологічного туризму в Україні». – Березне, 2016. – С. 156–158.
12. Туристична діяльність в Україні у 2018 році: статистичний бюлетень – К.: Державна служба статистики України, 2019. – С. 50.
13. Матвійчук Л. Ю. Регіональні особливості поширення зеленого туризму в Україні / Л. Ю. Матвійчук, І. В. Тищук // Економічні науки: зб. наук. праць Луцьк. НТУ. Серія: Регіональна економіка. – 2014. – Вип. 11 (43). – С. 149–158.